

Trets laborals claus de la Catalunya actual

97

En la part de la publicació que he coordinat i que ara presento hem volgut subratllar un eix explicatiu bàsic, l'ocupació. Des del punt de vista del model d'ocupació, la Catalunya dels primers anys del segle XXI té alguns trets que l'apropen a la mitjana de la UE (països centrals) i, alhora, en té d'altres que la mantenen lligada a posicions més properes a la realitat més perifèrica, l'espanyola en aquest cas. La meua hipòtesi és que en el primer cas actuen més clarament les forces socioeconòmiques i polítiques internes de la comunitat autònoma, mentre que en el segon, els condicionants es deriven de les polítiques d'ocupació comunes a Espanya.

A Catalunya s'ha incrementat de manera important la participació a l'activitat econòmica durant els últims anys. La taxa d'ocupació de les dones i els joves ha crescut considerablement. Ha baixat la desocupació. També ha baixat, en relació a Espanya, l'ocupació temporal. El quadre es troba clarament detallat a l'article d'**Antonio Martín Artiles**. La raó de tot això hem de buscar-la en el gran creixement econòmic dels últims anys i no pas en les polítiques que s'hagin pogut aplicar, que han tingut molt menys pes del que s'hauria esperat. Però aquests avenços a nivell macro, tot i ser importants, amaguen greus deficiències en l'ordre qualitatiu: la inseguretats de l'ocupació continua essent molt elevada i afecta principalment dones, joves i immigrants. Tot i tractar-se de generacions joves en què les **dones** no estan menys preparades professionalment que els homes, elles segueixen ocupant posicions menys qualificades, pitjor pagades i més insegures —ja sigui en termes d'atur com de precarietat laboral— que ells; hi ha alguna cosa que no funciona i té relació amb l'obligació, només per a les dones, de conciliar la vida laboral i la familiar-personal. Els joves tenen una transició difícil, tant a Catalu-

nya com a Espanya, en un doble sentit: arriben molt tard a tenir una professionalització i a gaudir d'independència personal; la professionalització segueix tenint, per a molts, la debilitat de la inseguretat. Per aquest motiu es fa difícil convèncer els joves que arribin fins el final dels processos formatius i, per això mateix, n'hi ha molts que entenen el treball de manera instrumental i no com una activitat que dona sentit a les seves vides. Els **immigrants** s'han convertit en l'exèrcit de reserva que les empreses poden utilitzar per controlar i abaixar sous i condicions laborals. Com remarca encertadament l'article dedicat a la immigració, de **Sònia Parella**, el creixement espectacular del fenomen es deriva del fet que les empreses estan posant a disposició dels treballadors moltes «feines dolentes» (o «feines pobres» segons la terminologia de la OIT) que els nacionals rebutgen perquè tenen el suport de les famílies i poden esperar, però que els immigrants accepten perquè ni ells ni les famílies tenen recursos alternatius amb els quals sobreviure. La conseqüència, que recau sobre la resta de treballadors, de la presència d'aquesta mà d'obra massiva del segment secundari, mal pagada i en condicions poc atractives, és que hi ha una pressió a la baixa dels sous i les condicions de tots els que treballen en el sector.

Per tant, el model d'ocupació català, tot i tenir trets més positius que l'espanyol, es presenta molt segmentat. Aquesta segmentació amaga, però no elimina, el risc de fortes tensions socials: la frustració dels joves que arriben a 35 anys sense feina estable i sense perspectives adequades; la impossibilitat de determinats col·lectius de dones d'aspirar a llocs de treball que vagin més enllà de feines «complementàries» a les tasques domèstiques; el gran conflicte que en un futur pot manifestar-se entre immigrants i nadius si hi ha una crisi que fa incrementar l'atur o si els immigrants troben limitacions per aspirar a feines més qualificades tot i tenir la capacitat per accedir-hi abans o després de realitzar esforços formatius o adaptatius. Els models d'ocupació català i espanyol són fràgils i qualsevol deteriorament pot introduir importants tensions socials.

Les **polítiques** són fonamentals per a resoldre els problemes que he assenyalat i als quals fan referència de manera abundant els articles que presento. Comencem per les polítiques actives que poden ser instruments importants, juntament amb d'altres, per garantir ocupació segura i de qualitat a tothom. Però no són suficients. En si mateixes comporten perills i sense altres factors resulten insuficients. Jo crec que són tres els principals riscos de les polítiques actives. El primer fa referència a la pròpia concepció del terme: política activa vol dir mobilitzar, posar en tensió tots els recursos—humans, tècnics, de capital, organitzatius—dels quals disposa un país, entenenent que tots s'han de dina-

mitzar al màxim, perquè els pertoca per responsabilitat, i sobreentenenent que aquesta dinamització és responsabilitat de l'Administració ja que és la que ha de posar els recursos materials per a fer-ho possible. Podem referir-nos a una de les qüestions tractades en aquests articles: la formació. Aquesta podria ser un instrument clau d'inserció laboral en una economia suposadament entesa cada vegada més com una «economia del coneixement». Que la mà d'obra estigui formada és una condició necessària per a crear un cert tipus d'ocupació, però no serà suficient si no hi ha la iniciativa de les empreses i de l'Administració per assolir aquest objectiu. Però entre la societat pot sorgir fàcilment el sentiment següent: qui no troba feina o feina adequada a unes expectatives concretes, tot i comptar amb recursos formatius, ha de culpar-se a si mateix i a la poca obstinació i esforç que ha invertit en la cerca. El segon risc és inherent als recursos que l'Estat dedica a les polítiques actives: si els recursos són pocs, probablement l'eficiència serà força menor que si són molts. És cert que els recursos dedicats a les polítiques actives a Espanya i Catalunya han augmentat en els últims deu anys, però proporcionalment al PIB són menys que fa dos o tres anys —és a dir, està baixant com en quasi tots els països de la UE— i tenen una intensitat força baixa:⁴⁸ a Espanya, el 0,08 el 2002 (segurament el mateix a Catalunya ja que les decisions pressupostàries es prenen a nivell central) enfront del 0,34 de Dinamarca o el 0,69 d'Holanda. El tercer risc té a veure amb l'estructura de la despesa en polítiques actives. La meitat d'aquesta despesa a Espanya es dedica a la subvenció per convertir ocupació inestable en estable o per crear ocupació estable. És una política massa a curt termini i sense parangó en d'altres països de la UE perquè, com ja s'assenyala en un dels articles que presento, garanteix estabilitat només mentre dura la subvenció però no necessàriament enforteix aquests llocs de treball. Tot i això, s'ha de dir que Catalunya, gràcies a les possibilitats que té de redistribuir internament els recursos dedicats a polítiques actives, està realitzant un esforç formatiu molt superior a la mitjana espanyola.

D'altra banda, les polítiques actives són insuficients i Espanya és un bon exemple de país que pot crear molta ocupació dèbil, que conté en si mateixa un greu perill de perdre's en el moment que canviï la conjuntura europea o mundial. Es requereixen polítiques fortes d'inversió I+D que apostin per altres sectors a part del turisme i la construcció, que estan essent la salvació en els últims anys. O bé es requereix invertir de manera que el turisme tingui nínxols de mercat més amplis de turisme de qualitat que puguin resistir en el moment que d'altres països ofereixin sol i platja a millors preus o quan el

---

48. S'entén per intensitat els recursos sobre el PIB dedicats a polítiques actives per cada punt d'atur.

tòrrid sol del canvi climàtic allunyi molts turistes de les nostres costes. Catalunya i Espanya han d'invertir molt més en educació en general i en concret en FP, qüestió per la qual estem a l'últim vagó del tren europeu, ja que està del tot demostrat que l'eficàcia de la formació ocupacional i contínua és molt superior quan hi ha una base sòlida de formació.

Finalment hem de fer referència a les polítiques socials imprescindibles perquè l'ocupació obtingui trets generalitzats de més seguretat i de més igualtat d'oportunitats. Invertir i regular en polítiques de conciliació i de suport als joves per a la inserció adequada és imprescindible. La conciliació ha d'estar a l'abast de dones i homes de totes les edats i tots els nivells. Polítiques àmplies de cura a les persones amb dependència així com de cura als infants, són imprescindibles. Polítiques d'habitatge per a joves molt més generoses i contundents, són una necessitat imperiosa. Una lluita decidida contra el treball irregular no només milloraria la condició dels immigrants sinó que ajudaria a ordenar fluxos, ja que s'enfortiria la idea de la conveniència de venir amb contracte per tenir una feina en condicions adequades. I un llarg etcètera d'altres polítiques que són imprescindibles perquè el mercat de treball sigui quelcom més que una simple confrontació entre oferta i demanda.

FAUSTINO MIGUÉLEZ
Catedràtic de Sociologia UAB